

67196715-2	13/02/2019	הארץ - כותרת	עמוד 13	1	8.35x35.77
משפט ועסקים פרופ' יוסי דהאן - ראש החטיבה לזכויות אדם - 26330					

את, איזה קפיטליזם

יוסי דהאן

ב וויכוח האידיאולוגי החברתי-כלכלי, המתנהל בזמן האחרון בין נחמיה שטרסלר לדב חנין בעמודים אלה, הציע שטרסלר לח"ן לטוס עמו לוונצואלה כדי לצפות בתוצאות מימוש החזון הכלכלי הסוציאליסטי שלו. חנין הציע לו בתגובה לטוס ליעד אחר, לשוודיה, שבה אפשר לצפות במימוש החזון. שטרסלר נענה ברצון, אך קבע ששוודיה שלו שונה לחלוטין משוודיה "של חנין". לטענתו, שוודיה אינה מדינה סוציאל-דמוקרטית כלל. להיפך, היא דווקא מופת של קפיטליזם, וסוד הצלחתה הוא מימוש חזון כלכלת השוק הקפיטליסטית.

הקביעה הזאת של שטרסלר, כי שוודיה היא דוגמה ומופת לקפיטליזם ("הארץ", 5.2), מייצגת אופנה שרווחת בשנים האחרונות בקרב אנשים מהמחנה הימין הכלכלי והחברתי, ניאור-ליברלים, לבריטאנים ושמרנים, שעסוקים במרץ בניכוס מודל מדינת הרווחה הנורדית והצגתו כמודל קפיטליסטי ניאור-ליברלי, שהרי על פי עיקרי האמונה של אנשי הימין החברתי-כלכלי, אין כלל היתכנות לוגית לכך שמדינות סוציאליסטיות או סוציאל-דמוקרטיות תצליח. למרות שהמשבר הפיננסי העולמי מ-2008 הביא כמעט לקריסת הכלכלה העולמית, והיה אחראי לאומללותם של מיליוני אנשים במדינות רבות, אנשים כשטרסלר עדיין אינם מוכנים להכיר בכישלונם הקולוסאלי, הכלכלי והמוסרי, של הקפיטליזם שלוח הריסן שהם מטיפים לו זה שנים. וכדי להוכיח את הצלחתו, הם מבצעים עיסוק אקרוסטיקה אידיאולוגית, הטוענת שסוד ההצלחה של הכלכלות המבוססות והשוויוניות של מדינות סקנדינביה הוא אימוץ האידיאולוגיה הכלכלית הימנית שלהם.

הבעיה עם הטענה זו היא, שכשבוחרים את העובדות מגלים, ששוודיה שטרסלר וחבריו מתארים קיימת רק בדמיונם הקפיטליסטי. מדינה מדומיינת בעולם מקביל, שאין לה קשר למציאות החיים בשוודיה.

הבה נבחן כמה מטענותיו של שטרסלר. נתחיל בתנאי הפיטוריים של עובדים בשוודיה ובישראל. שטרסלר כותב, ש"בשוודיה אפשר לפטר, מה שאצלנו, במגזר הציבורי, בלתי אפשרי". ההגנה על העובדים אצלנו הופכת אותם, לטענתו, "למסמר בלי ראש".

קפיטליסטי טוען ששוודיה משגשגת כי היא כלכלתה. למשל, קביעות ל-83% מהשכירים

מזל שהצטרפנו לארגון מדינות ה-OECD, מכיוון שעתה יש ראל נסקרת בדו"חות הארגון, ואפשר להשוות בינינו לבין מדינות אלו, כולל שוודיה. על פי דו"ח הארגון מ-2013, שנושאו "קשיחות ההגנה על עובדים", ההגנות על עובדים במדינות כמו שוודיה ודנמרק דווקא רבות יותר מאלו שב ישראל. כמו כן, כפי שמציין ד"ר עמי וטורי, מומחה לכלכלה ולמדיניות הרווחה השוודית, ב-2017 נהנו 83% מהשכירים בשוודיה מקביעות מתוקף חוק, שמשמעו תה שאם ארגון העובדים מתנגד לפיטורי עובד לא ניתן לפטר עובד להחלטה של בית הדין לעבודה. בישראל, לעומת זאת, רק לפחות מ-20% מהשכירים יש קביעות מתוקף הסכמים קיבוציים.

זאת ועוד. שטרסלר וחבריו בימין החברתי הכלכלי הם חסידים אדוקים של הפרטה. בעיניהם כל מה שציבורי הוא גיהנום של שעבוד וביורוקרטיה, וכל מה שפרטי הוא ביטוי של חירות ויעילות. לכן שטרסלר מעלה על נס את הצלחת הפרטתם של השירותים החברתיים. וכך הוא כותב על הפרטת החינוך בשוודיה: "בתחום החינוך אימצה שוודיה את שיטת הוואוצ'רס, כך שכל הורה יכול לשלוח את בנו לבית ספר פרטי או ציבורי, לפי בחירתו. התוצאה: 40% מבתי הספר הם פרטיים, ורמת הלימודים עלתה מאוד עקב התחרות".

נניח לעובדה שהרבה פחות מ-40% מבתי הספר בשוודיה הם פרטיים. על פי דו"ח ארגון ה-OECD מ-2018 ומחקרים על מערכת החינוך השוודית — למשל מחקריו של גורמן בנדר — מערכת החינוך השוודית בצרות. הישגי התלמידים הולכים ומידרדרים, ומערכת החינוך הופכת ליותר ויותר סגרגטיבית. מציאות זו נובעת, לדעת החוקרים, מקיומם של בתי ספר פרטיים ומהחלה של עקרונות שוק של תחרות ברוח ניאור-ליברלית על מערכת החינוך. קצרה היריעה מלעסוק בטעויות הנוספות של שטרסלר, אך הבה נחזור להתלהבותו והתלהבות חבריו מהימין הכלכלי ממדינת הרווחה הסקנדינבית. אם הם כל כך מתלהבים, אולי ישמחו לאמץ מרכיבים נוספים שלה. בואו נתחיל בהגדלת שיעור העובדים המאורגנים ל-66% (בישראל שיעורם 26%), העלאת שכר העובדים, הרחבת זכות השביתה, צירוף נציגי עובדים לדיקטטורים של מפעלים, הגדלה משמעותית של מספר עובדי הסקטור הציבורי, אימוץ מדיניות של צמצום האי-שוויון (שוודיה היא מהמדינות השוויוניות ביותר בקרב המדינות המפותחות, ואילו ישראל נמצאת בתחתית סולם מדד האי-שוויון), והגדלה משמעותית של בעלות העובדים והמדינה על ההון ועל אמצעי הייצור. אם כל זה יקרה, אז באמת לאיש כבר לא יהיה אכפת אם שטרסלר וחבריו יתעקשו עדיין לכנות את שוודיה מדינה קפיטליסטית ולא סוציאל-דמוקרטית.